

Varpas išėina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu:

Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
Prusose 3 Mk.,
Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Darbas legališkas ir revoliucijinis.

Pasielgime mūsų visuomenės galima užtėmyti dvi aiški sriovi: vieni iš mūsų stengiasi atlikti visus savo darbus, sutikdami kiek tik galima su vyriausybės įstatomis, o kiti drąsiai stoja į kovą ir, neveizėdami ant pavojaus, kimba prie darbo, baisiai valdžios persekiojamo.

Atsitikus tokiai nelaimėi, kaip paveizdan šiai niekingai bylai „liepojiečių“, teip begėdiškai Vonsiackio užmegstai, ramus mūsų veikėjai jau gailistauja, kad žmonės tiesiog, sako, lendą į maišą. Reikia, sako, dirbti atsargiai, nematomai, reikia užsiganėdinti nors menkais, bet rimtais ir tvirtais darbais, o ne užsiiminėti koku ten socializmu. Kaip žinome, nė patsai Vonsiackis nemokėjo suuostyti pėdų socialistiško veikimo, nės tokių pagal teisybę ir bute nebuvo. (? Red.) Bet jeigu jau žmonės papuola, buna sujimti, tai daugelis sąprotauja, kad tai jau turėjo buti kas nors svarbaus, nės ar-gi laikytų žmones už vientik nekaltas lietuviškas knyguotes, už skaitymą „Ukininko“ ar „Varpo“, kurie tuliems dažnai pakliuvo visai netikėtai į rankas. O jeigu teip, tai, sako, nereikia mums plust ant valdžios, nereikia rašinėti apie jos nedorus ir bjaurius darbus Lietuvoje. Kelkime mes savo ukę, tvirtinkime pramonę, platininkime apšvietimą, bet neužkabinkime valdžios. Darykime maž-daug teip, kaip daro mūsų „sargiečiai“, laikraščiai kurių neišaukia jug piktumo vyresnybės (? Red.). Vonsiackis nejesko jug tų, ką laiko ir skaito „Tevynės Sargą“, o ganojosi vientik paskui „Ukininką“ . . .

Nekalbėsimė čion apie vertybę kulturiško darbo, kurį atlieka žmonės, stovintieji ant sargybos tikybos, tėvynės ir jos kalbos, nės kiekvienas lapelis paleisto rašteliu lietuviškai jau didis nuopelnas! (? Red.*) Bet paklauskime, ką nuveikėme mes ramiais maldavimais iš pusės valdžios? Ar įgijome mes spaudą, ar įgavome tiesą statyti Lietuvoje lietuviškus perstatymus, ar uždėjome čion kokias draugystes, ar sukrovėme kokias pramoniskas bendrybas? Nieko, visai nieko nepadarėme. Val-

džia leidžia veistis draugystėms tik pilnai sunuodintoms maskoliška dvasia, kaip paveizdan visos ukiskos draugystės Vilniaus, Kauno ar Raseinių. Rusiška biurokratija perdang igijo jau spēkos, kad ji ten panorėtų atsižvelgti į tulus maldavimus nors šimto lietuvių, meldžiančios nuo jos daleidimo spaudos. Štai ir dar pareina garsas iš gilių biurokratijos kancelarijų, kad laimingas išrišimas lietuviškos spaudos vėl nusmigo į gilų maskolišką maišą. Ministras vidurinių dalykų neišranda reikalingu leisti lietuviams spaudą ir šį savo nusprendimą pakišo perdėtinini komiteto ministrų Durnovo, iš rankų kurio, kaipo buvusio ir tebėsančio stiebo tamsumo, nėra, zinoma, ką laukti malonaus išrišimo. — Toliaus klausymas lietuviško teatro ir-gi smagiai nuslydo žemyn. . . . Nė Rygoj, nė Jelgavoj jau nebepaveij lietuviškų perstatymų, o Petropilyje jeigu jus da ir užkenčia, tai vis-gi užgynė spausiti lietuviškai apie juos apgarsinimus. Buvo jug jau rašyta, kad net žemlapj inž. A. Macijaucko suareštavo policija, nės mat jis, nors ir buvo cenzuros daleistas, bet tai ji apsiriko, pražiopsojo. Daleidimas „Pranešimo“ Vilniuje lietuviškomis raidėmis ir-gi nusidavė dėkui tik pražiopsojimui paties cenzuriaus, gavusio už tai nemažai nesmagumų. Joksai rašteliš netur but spausitas lietuviškai, — tai pamatinė patarmė, kurios laikytiesi privalo administracija. Jokių „motyvų“, apie kuriuos buvo rašyta Nr. 11 „Varpo“, čion nėra — savo begėdišką persekiojimą valdžia drąsiai skelbia visam svetui, ir tai pabaigoj XIX. amžiaus.

Tulus tėvynainius didžiai džiugina kiekvienas šiltas atsiliepinimas apie mūsų padėjimą svetimuose laikraščiuose. Teip iš priežasties pasirodymo daleisto Vilniuje lietuviškų pranešimo, Rusinų laikraštis „Galičanin“ buk parašęs (pats nemačiau) gerą straipsnelį apie persekiojimą par lenkus mūsų kalbos, o korespondentas „Przeгляд Wszechpolski“ Litvin net parašė karštą straipsnelį apie tai, juog Vilniaus vyskupas ir dvasiškija neteisingai elgiasi, neišpildydama noro Lietuvių vilniečių. Buvo atsiliepęs net maskoliškas „Sviet“, kur-sai privedęs maldavimą Lietuvių, primena, kad pravoslavų tikyba nė vieną neperseki-

*) Žr. „Pamokslas vieno Žemaičių kunigo“, „Budus gydyimo nekurių ligų“ etc. Red.

janti ir kad Lietuviams visados atvira jos priegloba — eikite prie jos, ir ji jusų neatstums!

Iš priežasties įrengimo lietuviško skyriaus ant parodos Paryžiuje pasirodė ir-gi nemažai atsisaukimų. Lenkiškas „Kurjer Warszawski“ patalpino gana platų ir teisingą pranešimą, o Petropilio „Kraj“ Nr. 48 net atmušė paveikslėlių lietuviškos grįčios, buvusios išstatytos Trocadero. Smagiai pagyres įrengtojus, kurie su pilna žinia atliko savo darbą, autorius patalpino raštelio apie „Etnografiją lietuvišką ant Paryžiaus parodos“ perkreipė taip sakyti visą svarbumą pranešimo, tvirtindams, juog visos knygelės ir laikraščiai, išleisti nuo 1865—1899 m. buvo spaudinti gotiškais raidėmis ir *eo ipso* buvo paskirtos vientik prusiškiems lietuviams, o ne pačiai nuvargintai po maskolišku jungu Lietuvai. Še tau ir vaisiai parodos, o tuli sąprotavo, kad mūsų pasirodymas prieš Europą pagelbės išgauti net spaudą. Apie Maskolijos darbus taip daug pasirodo užrubežyje visokių pranešimų, kad rods jau ir ausys pristyro, beklausant žmonėms apie tai. Ką-gi ten gali priduoti ir mūsų šauksmai apie savo vargus? Tai yra tik tušti svajojimai, kaip lyginai ir mūsų jieškiniai išgauti ramiu būdu valdžios susimylėjimą.

31/XII 1900.

Berželis.

Lassal'io dvasios priminimas.

Broliai, ko raudat jus?

Kad kuną man giltinė ir apsiaučia —
Dvasė per amžius gyvybę jaučia,
Dvasė neliovus primen jums:

Broliai, šalin silpnams!

Broliai, ko liustat jus?

Kad vargas tarpais mus ir žavina, —
Meilė, stiprybė širdis gaivina:
Meilė šviesos ir kovoje stiprums.

Broliai, šalin liudnams!

Broliai, kam abejot?

Karžygiai laisvės, griaukit kas sena!
Ateities viltis tarp jus' tegyvena!
Ginkit teisybę, ginkit tiesas!

Broliai, jungkit dvasias!

Pagal Aug. Geib'ą — M. Kekštas.

Pasikalbėjimas.

IV.

— Programos! Jusų programos! — senei šaukia mums kunigija. — Parodykite nors syki aiškiai savo troškimus!... Mes matydami žmogų linus sėjant, žinome, kad jam rupi iš tų linų pasisiūti marškinius! Bet niekaip nenumanome, kas rupi jums, prasi-manusiems mūsų tamsuolius mokyti abėcėlės

ant „Kritulių“, „Farmazonų“, ant gyvai nuo vokiečių — socialistų paimtų proklamacijų ir visai nepritaikytų prie mūsų darbininkų gyvenimo. —

Bet mūsų tautos vadovams, įsivariusiems į darbą ir ginčius ar laiko truksta atsakymui, ar ištikrųjų patys neišmano, ką pasakyti apie savo darbo tikslus, nes tyli... it tikrasis Egipto sfinksas.

Antrą maždaug tokį-pat atsisaukimą teko išgirsti nuo lenkų demokratiškos partijos. Ir vėl iš mūsų pusės sfinkso tylėjimas.

Nevien tie, bet ir daugybė kitų faktų iš mūsų gyvenimo gyvai primena turinį Turgenejevo trumpos apysakėlės, seniau patilpusios „Varpe“.

Užgesusios atminties ponas A. iš B. gražiai ten parafrazuoja mintį garsaus rusų rašytojo. Gaila tik, kad negaliu pasinaudoti iš paties šaltinio, nes nemokėsiu tos apysakėlės atkartoti tokiais puikiais ir pilnais tikro jausmo žodžiais, kokius rastumėte aname vertime. Bet prasmė maždaug tokia: Ant tolimo jūros kranto, ant puraus smiltyno riokso milžinas — sfinksas. Nuo žilų amžių užteka ir nusileidžia viršum jo saulė, mėnuo ir žvaigždės. Daugybė žmonių užgema ir jų vietoje netrukus kyla naujos kartos. Visi stebisi į akmeninį milžiną, į jo didelias akis, žiurinčias iš po siauros kaktos ir į jo visuomet vienodai suspaustas tylinčias lupas. Bet niekas neatsiranda, kas galėtų pasakyti, ką tos paskutines prasivėrusios pratarų.

Ponas A. iš B. baigia tą apysakelę tokiais klausymais:

— Ta siaura kakta, tos miegustos akys, tos suspaustos lupos, ar-gi mes jų nepažįstame?... Ar tai ne akys ir ne lupos mūsų vargingos tautos veltu tebelaukiančios, kad kas ją suprastų, jos troškimus išreikštų.

Ištikrųjų! Ponas A. iš B. parafrazuodamas tada Turgenejevą nė pats nenumanė, kaip tą allegoriją puikiai pritaikė pats prie savęs ir prie visos eilės sau lygių.

Kas skaitydamas tada tą vertimą, dar labiau prakalbą prieš Jokaj'o apysakos: „Pajudinkime vyrai žemę“ butų atspėjęs, kad ta tiek širdžių pakėlus, tiek vilčių pažadinusi plunksna taip veikiai nutils... apleis skirstančius tamsybėse ir varguose brolius vien tik vydomosi ypatišką laimę... Kelios tūkstantėlės algos, kokią suteikia Rusijoje sudžios arba tarytojo vieta, atsvėrė tą tarytum karštą meilę tėvynės ir savo tautos. Liudnas paveikslas!... nuo kūrto su noru atkreiptumėm akis, kad žinotumėm, kad dangiau tokių paveikslų nebeišvysime... Bet prityrimai neduoda ilsėtis!... Su mažais išskirymais visi tarytum serga viena liga. Su-

liepsnos, sužibės per akimirksnį karštesni, doresni jausmai jaunoje krutinėje ir tuoj užgesta, tarytum neišlaikydami aršaus šiaurės vėjo putimo.

Kiekvienai metai, kiekviena naujai išaušusi diena atneša mums nusivilimą ir darodimus, kaip mes dar silpni, kaip vis dar neįstengiamame nusikratyti nuo tų nuodų, kuriais rusų valdžia sistematiškai pasinaudodama iš kiekvienos progos užnuodyja mūsų tautos organizmą.

Pasekmės Katarinos I. žodžių, tartų ir pirmus į Lietuvą siųstuosius gubernatorius Černičevą ir Krecetnikovą: „*demoralisez, depopularisez, dekalholisez*“ iki šiai dienai tarytum koks prakeikimas kyba ant mūsų darbų! Sakysim, šiandien susitinku su rimtu vyruku. Sakosi pašventęs daug laiko ištardimui mūsų samdininkų padėjimo. Visa širdžia, matytis, prijaucia jis vargdieniams. Karščiuodamas perkraatinėja visokias skriaudas neatskiriamas šiandien nuo vargdienių likimo. Pripažįsta, kadangi tuotarpu negalima yra įvykdinti teip staigu jokio pagerinimo, tai mūsų laikų kiekvienas doras žmogus turi nors kiek įmanydamas prisidėti prie pagerinimo darbininkų buvio. Su žėrinčiomis akimis visas sujudintas šaukia pagaliaus: „Atskiras žmogus negal šiandien nieko daugiau įvykdinti, kaip tik visus nuo kasdieninio duonos kasnio atliekamus skatikus pašvesti platinimui socialistiškų raštų.“

Ant rytdienos tą teip ideališkai pašnekėjusį vyruką išvydau prie žalio staliuko rėžiantį „*makašončiką*“ ir pilstantį saujomis pinigų.

Ar-gi galima daleisti, kad tas vos skurstantis Lietuvos sunus turėtų tiek atliekamųjų skatikų?

... Bet žiurėkime toliau. Vėl rimtas, butinai rimtas vyras, įsistebėjęs į mokslą kaip į savo žvaigždę — vadovą. Pats apsiskaitęs noriai bruka ir kitiems į rankas rimto turinio knygas. Tokiu budu suteikęs vienai moterei Bebel'io „*die Frau und der Sozialismus*“, giria jai šito autorius pažvilgius, bet toje pačioje valandoje atsiminęs apie vieną moterį, bendrą pažįstamą, piktinasi, juog ji nesimpatizuodama su savo vyru, atsisako jam gimdyti vaikus.

Norėčiau ištikrųjų žinoti, ar tokiam galvočiui jo jausmas tokiam atsitikime nieko nesako? Ar-gi ištikrųjų reiktų jam atskleisti Bebel'į, idant galėtų numanyti, kokį vardą įgija moterės, gimdancios vaikus be meilės?

Kits vėl Bebel'io garbintojas, mačiau, kaip beveik meldėsi prie moters, kurios rankos nepažino beveik kito darbo, kaip tik karstyti vyrui ant kaklo ir kurios smagenys vos sugrumuliavo kelis abejotinos vertės romanus.

Gal užmesite, kad parenku atskirus atsitikimus, pagal kuriuos negalima spręsti apie visuomenę. Na, tai paimkime kokį nors pavyzdį iš viešo gyvenimo. Sakykime nors teip ilgai visų apsvarstomą, teip vadinamą moterų klausymą. Įkirėjo jis netik skaitytojams, bet ir patiems rašytojams nuo jo net koku paliko. Bet klausymas tapo apsvarstytas iš visų pusių... Jug ir komiškos netruko. Kiek atmenu, daugumu balsų buvo nutarta, kad ką vesti moterį, kuri neįstengia pasikelti dvasia lygiai su vyru, tai geriau visai nevesti.

Nuo išrišimo to klausymo pralinko tiek laiko, juog ir pasekmės turėtų būti matomos.

Likimas šįmet kaip tyčia ėmė mane blaškyti iš vietos į vietą. Pažinau nemaž savo krašto mokytų vyrų ir teko arčiau prisiziūrėti jų šeimynoms.

Jug reikia aklų ir kurčių, kad neunumanyti, kokiuose rimtuose laikuose teko mums gyventi. Kiek spėkų, kiek energijos žūsta kasdien Lietuvoje ir be mūsų kaltybės? Kiek dvasios kančių pakėlėme ir kiek dar teks pakelti, tegul liudyja nekuomet neužbaigtos kratos, kalėjimai ir visoki kiti kankinimai.

Ir ką daro daugumas mūsų inteligentų, teip gražiai rašančių ir šnekančių? ... Kiek iš jų pasistengė sutverti tikrai lietuvišką šeimyną, kurioje jų vaikai galėtų bręsti, turėdami akyse gyvą pavyzdį savo tėvų gyvenime? Kiek iš jų sukūrė savo namuose tikrai inteligentišką šeimynos židinį, prie kurio rastų pailsi ir sustiprinimą nuilse, silpnieji ir abejojantieji?

Paliksiu geriau tuos klausymus be atsakymo. Negaliu tik nutylėti, kad jeigu ir toliau mūsų mokslo vyrai skirsis tokias kaip lygšiol gyvenimo drauges, tai netrukus lietuvių žmonos pragarsis savo vardą lygiai rusų armijos oficerai. Jug tų paskutinių žemas moksliško išlavavimo laipsnis visiems yra žinomas, o kas turėjo progą, dar su jais nors pusvalandę pašnekučiuoti, tam neužteks ir pusės metų, idant galėtų išgalvoti, kokių budu žmonės gali daleisti savo smagenims teip sukandėti.

Apie emigraciją „*en masse*“ mūsų inteligentų da-gi čia neminėsiu, nes tas faktas yra jau per daug žinomas ir mums tėvynėje skurstantiems ir per daug skaudus.

Iš visų aukščiausiai minėtų pavyzdžių matome, kad niekas teip nekludo pas mus išsiplėtojimui tautiškos idėjos, kaip žemas laipsnis moterų išlavavimo ir apsilaidimas, susimaterializavimas mūsų vyrų. Dabar, kada pavojus auga kasdien, kada geresnės mūsų tautos spēkos skursta kalėjimuose arba Rusijos tyruose, susipraskime. Lavinkime kiek įmanydami savo jaunus seseris ir dukteris ir patys neduokime

užgesti savo krutinėje tiems jausmams, kurie mus riša prie tėvynės. Ar nebūtų puiku, kad kol jaučiame karštą meilę prie visoko doro ir augšto, sutvertumėm kiekvienas sau skyrium gyvenimo programą, nuo pildymo kurio paskui neįstengtų atitraukti mus nė vargas, nė dar tvirtesnė kaip dabar demoralizuojanti valdžios spēka.

Pradėdami darbą kiekvienas nuo savęs, gal netrukus pasisektų visiems kart sutverti aiškų bendrą programą, idant galėtų visa pasaulė išvysti, kokiais keliais, kokiomis aukomis gelbisi skandinama tauta nuo dvasiško myrio ir medegiško vargo.

Krislai.

(Užbaigta.)

Idilija.

VII.

Visi pažįstamieji sakė, kad visoje pasaulėje sunku surasti dvejetainį žmonių teip puikiai pasirinkusių, kaip juodu. Ji — vienas širdies jautrumas ir gerumas, vienas noras tarnauti kitiems. Jis — žmogus rimtas, suprantas savo padėjimo priedermes ir mokąs visus raminti, ypač savo mylimąją žmonelę.

Abu linksmu, laimingu, mokėjo džiaugtis ir kitų laime. Todėl ir buvo juodu visų mylimu. Visi vien tik įieškojo progos prisitarti prie jų, praleisti nors kelias valandas toje ramioje, linksmoje atmosferoje, kurią ta dvejetainė jaunų žmonių mokėjo apie save sutverti. Štai ir šėndien svečių buris apsilankė pas juos. Juokavimui, šnekoms, smailinimui ir galo nėra. Kambariai skamba nuo jų linksmų balsų ir pavasario diena giria nuo paukščių čiuilbėjimo. Viena viešnė, atsisėdusi prie fortepijono, lengvais pirštais sujūdino stigas. Tuoj ėmė suktis šokėjai pagal valco melodiškos gaidos. Linksmono laipsnis vis augstyn kilo. Didžiausiam sujūdime įėjęs tarnas praneša pusbalsiai šeiminkinui, kad artimiausiam sodybėje pasirodė ugnelė.

Tuo pašoko ponas prie savo žmonos, kuri nors sukdamosi valce, išgirdo tarno žodžius ir visa sudrebėjusi pabalo. Šokiai akies mirksnyje buvo pertraukti. Juokavimo ir klegėsio kaip ir nebūta. Visi rengiasi važiuoti į sodžiu, prie gaisro.

Tik tu, širdel, palik namie! — meldė vyras — ne tau žiurėti į tokią nelaimę.

Ji pažiūrėjo į vyrą akimis pilnomis ašarų ir baimės. Jis pridėjo:

Mės tavęs vienos nepaliksime. Šit tavo draugė ir dar du vyrų paliks su tavimi. Atskleiskite tuotarpu kortų stalelį ir loškite vintą — taip sau nusiramini. Vis tau nebus teip baisu, širdel!

Įvyko, kaip šeiminkas patarė. Jo žmona pasiliko su keliais svečiais prie kortų. Kiti nuvažiavo prie gaisro.

Už kelių valandų pagrižęs šeiminkas, bučiuodamas savo žmonai ranką, tarė:

— Kaip tai gerai, kad manęs paklausei ir nevažiavai. Butumei be galo susijudinusi. Sodžiujė kaip paprastai tarp prasčioku: moterys šaukia ne savo balsu, vyrai stovi išsižioję, nuleidę rankas, vieton gelbėti. Laimė, kad vėjas nešė liepsną į šalį. Sudegė tik šeši klotimai ir vienas butas.

— Dėku Dievui, kad ne daugiau! — atsiduso šeimyninkė it numesdama našną į slėgiančią.

— Vis-gi didelė nelaimė, — atsiliepė vienas iš svečių — jug dabar ruduo ir klotimai javų prikrauti.

— Ar negalima tiems nelaimingiems kaip nors padėti? — klausė vėl šeimyninkė supindama baltus pirštelius, papuoštus brangiais žiedais. Jos didelės gražios akys žiurėjo liudnai į susirinkusius.

Rimtos mintys traukė kaip debesys per šeimyninko baltą kaktą. Nuleidęs akis patylėjo valandėlę, paskui atsikreipdamas į svečius pratarė iškilmingu balsu:

Jau nė vienam iš mūsų šėndien nebegali buti linksma. Apie šokius nėra ką ir bemislyti.

— žinoma, žinoma! — vienu balsu pritarė svečiai.

— Tai, ar žinote ką? — užklausė šeimyninkas jau linksmau. — Pastatykime staliukus ir imkime visi, kiek mūsų yra, lošti iš piningų. Ką kas laimės, atiduos padegėliams.

— Užtektų ir pusės — atsiliepė pusbalsiai turtingiausias dvarponis, bet šeimyninkė pašoko linksma ir plodama rankas užsžaukė senį:

— O! koks geras užmanymas! Koks užmanymas! Ir mums nebus nuobodu ir nelaimingiems padėsime. — Paskui prisitartinus prie vyro tarė pusbalsiai, laukdama jo pritarimo: — Vyras prie vaikarienės pastatysiu Benediktinės... tos... pačios gerosios, tikrosios... moterims Reino vino... Cigarus duok kuogeriausius.

— Daryk, kaip nori — atsake jai vyras ir ji laiminga su spindinčiomis akimis, šlamėdama šilkais, išbėgo ant valandos iš saliono išduoti tarnams paliepinus.

Visi svečiai, sėdėdami minkštose kedėse, per kiaurą naktį linksminasi puikiomis liampomis ir žvakėmis aiškiai apšviestame salione.

Brangiųjų cigarų melsvi dumai maišėsi ore su visokių heliotropų, jockeyclubų, irisų kvėpalais. Gomurius gardžiai erzinantieji likierai ir vynas kristalo taurėse blizgąs viliojo prie savęs tokių gardumynų trokštančias lupas.

Kelios senės tarp vienos ir kitos kortų partijos atsiminusios šeimyninkus, lingavo galvas šnibzdėdamos:

— Tai žmonės! Visiems pavyzdys! Jie tik kitų laime gyvena! —

Seimyninkė spindėjo. Pasisekė jai ši vakarą savo partnerams duoti du šlėmu. Ji pati jau laimėjo penkis rublius... ir mintis jos nekantri lėkė prie nelaimingų sodiečių... ir širdis jai net plakė iš džiaugsmo, kad ji galės juos teip gausiai sušelpiti... pati sau nieko neatitraukdama.

B.

Kaip nutupia be skatiko Šiaurvakari- niame Krašte gudų bajorai?

Nr. 6 1900 metų gudiško žurnalo „Žizn“ randame gana žingeidų straipsnį Čirikov'o apie beskatikius gudų bajorus:

Bajorų žemė kas metus mažinasi, o skaitlius bajorų paprastu būdu vis dauginasi; kiti vėl dasitarnauja iki „statski sovietnik“, zenklelio šv. Vladimir'o ir jau bajorai... Nė projektai majoratų, nė dalinimas jiems žemės Siberijoje, nė palengvinimas bankų reikalų — nieks negelbsti: žemė mažinasi, skaitlius bajorų dauginasi, prisiveisia bajorų bežemių...

O kaip ir vi-i bajorai, jie trokšta žemės turėti, nori ant jos nutupti. Turintiems geresnius nagus tankiai ir pasiseka: šiaurvakari-
niame krašte daugybė bežemių bajorų pasidaro dvarponiais, ir nors jie nė sėja, nė akėja, o klėtis prisipildo...

Atvyksta toks bajoras su lengvučiu delmonu kur į Kauną, Vilnių, Gartiną, Minską, kabina ant durijų savo kortelę „potomstvennij dvorianin N. N.“, dyrinėja po sodžius, viešbučius ir susipažįsta su privatiškais advokatais. Nekurie iš tų advokatpalaiškių tuo tik ir užsiima, kad gauda bežemius, supelijusius bajorus ir padeda jiems ant žemės nutupti.

— Ar žinot ką, norėčiau šitam krašte dvarelį įgyti...

— O tamista — bajoras?

— O kaip-gi! Nuo amžių! Gryno kraujo, tikras bajoras!...

Advokatas žiūri į bajorą, mato, kad menkai apsirėdęs: švarkelis striukutis, brilius ant galvos — tas pats niekai; akise troškimas...

— Gerai, tai galima padaryti — sako užsimastęs advokatas ir kviečia bajorą į traktierį. Ten juodu arčiau susipažįsta. Kaip prisieina užsimokėti — bajoras nesiskubina, šnekasi ir sako:

— Perprašau, aš ne tom kelinėm užsimoviau...

— Nesirupinkit!... Kiek reikia?

Advokatas užmoka; pradeda kits kitą labiau suprasti, abudu nemanoma, kad gali buti vienas kitam naudingi.

Už 1000 rublių aš galiu tamistą dvarponiu padaryt, dvarponiu 500—600 desiatių žemės.

— Bet, bet... kaip liudna... aš, žinote... šenasi bajoras.

— Et, tai jau paskui, kaip busite dvarponiu... O dabar duosit vekseliuką, ir daugiau nieko!... Niekis, niekis!... Vekseliuką — ir daugiau nieko!

Bajoras plikas, tai, žinoma, nēr ko jam nė baukštenties vekselio.

— Kodėl ne? meldžiu, imkite!...

Ir štai du vyrų be skatiko gauna: vienas 1000 rublių (vekselį), kitas 500—600 desiatių žemės... Gal but jus netikit? Gal but jus irgi bajoras ir dar norite dvarponiu tapti?! Aš jums papasakosiu, kaip tai darosi. Tai menkniekis!...

Matot, dėl sumaskolinimo krašto užginta pirkti žemę žydams ir lenkams, o gudai bajorai dar-gi raginami... Tik reikia „prisi-taikinti“ prie šito įstatymo ir jau tamista dvarponis... Turtingam bankierini, žydai, kokiam didesniam pirkliai, reikia medžių dėl gelėzinkelių, o bežemini bajorui — žemės...

— Jus perkate dvarą su 6000 desiatių, o ant tos žemės miškas... Pinigų reikia! — bus! kad tik jus bajoras!... Jus mišką nukirs ir išvaziuos, o žemė jums dykai liks... Tada aš parodysiu jums šitą vekseliuką, man užmokėsit 1000 rublių... — sako advokatas, o bajoras, traukydamas pečiaais, atsako:

— Tai ką daryti, aš sutinku...

— Bet atsimikit — reikia but sanzinišku dvarponiu ir neapgaudinėt žydo — pinin-guocio... Kartais mat atsitinka, kad bajorui negana vienos žemės, norėtų da ir mišką sugrobt... Jei teip atsitinka, nebegalima toliau tikėti bajorui, na jau ir užkirstas ki-tiems bežemiams kelias.

Ir viskas gerai išeina: visi užganėdyti, pralobę: pirklys įgyja mišką ir kas nevertai išlupa nuo škarbo ir už mišką, ir už žemę, ir už darbą, bajorui lieka žemė, advokatas gauna pelną...

„Reikia tik bajoru buti, o dvarponiu lengva pasidaryti!“ sako šiaur-vakari-
niame krašte ir teisybę sako... Nusmukę bajorai gali pakilti, o turtingi da labiau pralobti...

Neseniai vienam sostapilės laikraštyje perskačiau, kad kunigaikštis Gogenloe padavė žydai bankieriui ir gudai bajorui dvarą Verkus.

A. S.

Peržvalga raštų.

„Lietuvos ukininkų kalendorius ant metų 1901“. Įžengiamasis straipsnis — „žemdirbystės reikaluose“ — iš „Ukininko“ paimtas, kitas-gi vėl — „Ukės dalykai“ iš „Tėvynės sargo“, dar vienas — „Džiova ir

kaip tos ligos apsisaugoti“ buvo jau net kelis syki spausdintas; „Lietuviai mokėkite lietuviškai rašyti“ pagal „Tėvynės sargo“ straipsnį sudėtas.

Tokiu būdu kuone pusė straipsnių paimta iš laikraščių; todėl tiems, kas juos laiko, kalendorių nebedaug belieka medegos; likusieji straipsniai — daugiausiai apysakutės — vienos matyt rankos sudėtos pagal lenkiškąsias; tai aiškiai parodo visai lenkiškos konstrukcijos, kaip va: „ar laikais velnias galvos neįkiša“ (50. psl.), „kaip ne dvikelės“ — „kaip neduos!“ „pusiau suirusioj“ (54. psl.), „teip jam parėjo“ (59. psl.) ir t. t. daugybė.

Turinys kalendoriaus visai nekaltas apart kelių eilių pirmojo iš „Ukininko“ paimtojo straipsnio.

Kiekvienas žino, kad tukstančiai kalendorių pasklinda po Lietuvą: Tai kodėl-gi ne pasinaudoti iš to ir nepaleisti į svietą per jį naudingiausias politiško mūsų padėjimo žinias; mūsų prispaudimą, vargus ir bėdas išparodyti ir išaiškinti?!

Dabar-gi žmogus užlaiko kalendorių nuo senų senovės, o paklausk jo, kokios jis tautos, atsakys: „katalikas“, kas jo priešas — „žydai“, o visų didžiausias galiunas, kurs pagerintu visą jo vargingą gyvenimą, kad galima būtų jam papasakot apie viską — pasikūst — tai „šviesiausias caras“!

Gėda mnms, vyručiai, šimtą kart gėda, kad iki šiol mes nepaleidžiame į svietą kuo reikalingiausių mūsų padėjime kalendorių — agitatoriškų! . . .

Man matas, lai buna mūsų laikraščiai šiek-tiek silpnėsi, o kalendoriai stipresni, tai daug daugiau laimėsime!

Štai metai pasibaigia, su jais ir amžius prašoka. Pasirupinkime, kad ateinančiame amžiuje nebeturėtumėm teip silpnų ir nekaltų kalendorių!

Kiekvienas apie tai atminkime ir rupinkimės padėti tam ar šiokiu ar tokiu būdu, nemislykime, kad tai ir be mūsų tas pasidarys, nebukime per daug maž manančiais apie save: „et, ką čia aš prisidėsiu?! — kiti be manęs geriau atliks!“ Toks nusižeminimas — pikčiausias mūsų priešas! Teip sakdami ir manydami, mes nuleidžiame rankas žemyn, akis užmerkiame ir pradėdame snausti, arba ir visai miegoti. Kaip saldu ir malonu! Nieks žmogui nerupi, nė prieš ką nereikalauja duot atsakymo!

Lai tik kiekvienas arčiau prisiziūri mūsų spaudos žodžiams, — tai netrukus atras vieteles, straipsnelius, kuriuos perskaitęs turės pasakyti sau: „o jug aš galėčiau neblogiau parašyti, o gal ir geriau, kad tik ant to atsidėčiau!“ Jeigu dar žmogus nėra gerai įmi-

gęs, tai toksai patėmyjimas butinai turi pažadinti prie darbo, bet . . . bet ant nelaimės tankiausiai mes į tos spaudos žodį retai te pažiūrime! . . . Tik negut kartais kas atnešęs pames ką ir sakys: „štai, žiūrėk, koki talentai pas mus gim-ta! Skaityk, koks puikus raštelis!“ Na, tą dar perskaitom, pasidžiaugiam, kad ir tarp mūsų brolių atsiranda talentuotų žmonių, pasidžiaugiamo ir . . . snaudžiame toliau! . . .

Tame pačiame kalendoriuje atspausdintos rašomosios raidės, kaip pavidį dėl išsimokinimo lietuviškai rašyti. Peržiūrėjęs tą alfabetą nė pats nežinai, ką mislytis. Ar tai sustatytojas jo parupino jį sau, — nuolat jį žiūrėdamas bene priprasiu, sako, tokias gražias raidutes ražinėti; — aš bent persitiktinęs esu, kad autorius sustatytojas to alfabeto tokių raidžių savo raštuose ne vartoja, galiu net derėtis nors iš savo surudyjusios plunksnos, kad teip yra: va kokios raidutės

A B C D E F G H I J

tai net malonu žiūrėti! Turiu prisipažinti, kad manę ir ne dešimtį metų mokino, o tokių raidžių ne parašysiu; o jau ištarti visas — kas tau davė! —

K L M N O P Q R

ir liežuvį nulausi ir tai neištarsi! — „Tai ką čia ir bevargsi, ką čia mokysies tokių daigtų, kurių išmokt negali?!“ gali pasakyti nevienas.

Nesuprantu liogikos visų tų galvočių, kurie ikišiol išleisdami naujus elementorius, numerius „T. S.“ ir tokių kalendorių kiša niekam nereikalingas raides, o ir reikalingasias su tokiom uodegutėm parašo, kad baisu ir žiūrėti, ne tik mėginti rašyti!

Gal jie rėmėsi ant to pamato, kad ir juos teip mokino: už ką-gi jie teip vargo besimokydami?! lai ir kiti dabar teip pat pavargsta! . . .

Sakyčiau, kad jie stengiasi parodyti savo norą padėti žmogui įgyt pradžias mokslo, bet bijosi, kad jis neišmoktų ko nors; bet jug tai jie ne gudų mokytojai ir administratoriai . . .

Kaip sau norit, o aš negaliu jokiū būdu išaiškinti to teip nesuprantamo apsiereiškimo mūsų rašyboj — mano galva neišneš — gal kits kas paaikšjs!

Nors aš ir ne pedagogas, bet vis-gi pa-duosiu keles patarmes.

1. Visas raides mūsų kalbai nereikalingas reikia (oi kaip seniai reikia!) mesti šalin!

h, ch, x, q, w, etc. — šalin, laukan!

2. Rašomasias raides reikia rodyt be jokių uodegėlių, kad kuo lengviausiai būtų žmogui nemokančiam parašyt ir suprast.

3. Reikia ne pagal alfabeto statyti rašomasias raides, bet pagal sunkumą jų.

Vienu žodžiu, reikia rupintis, kad žmogus kuo greičiausiai išmoktų rašyti, kad matydamas, juog raidžių ne teip daug, o daigi ne kurios panašios į spausdintas, įgautų norą ir galę greitai ir lengvai išsimokyt.

Teip pat dėl palengvinimo reikia išleisti kortelės storos popieros („bristoliško kartono“) su rašytomis raidėmis, o po jų spausdintomis; tai prekiuoti galės kapeiką, ir daugybė jų pasklis; o stora popiera ne teip greitai sudrįks, tai ir naudoties galės ilgiau. Patėmijau, kad kiekvienas pradantis labai mėgsta turėti tokią korčiukę ir rašydamas nuolat žiūri, pakol ne pripranta geriau rašyti; kiekvienas išmokęs skaityti išmoksta patsai be pagalbos moka rašyti per porą, trejetą sąvačių, turėdamas rankoje tokią korčiukę.

Man matos reikėtų tokioj' eilioj' sustatyti raidės:

*i, l, t, u, ū, n, p, m, r,
o, a, d, c, e, j, g,
y, y, v, v, A, J, j, J,
P, B, R, S, Z, z,
N, M, ^{arba} U, D, ^{arba} D,
L, K, k, e, b, G.*

Korespondencijos.

Kauno gub. Byla nūgrimzdo bala žino kur per tai, kad Maskolijoj' ir nevisai ramu. Vonsiackis sugryžes iš Peterburgo paskutinį kartą 26 XII 00 tyrinėjo stud. Augustiną Janulaitį, kurį po Vaineikio atranda antru pagal nusidėjimus — jis turbūt eis ant keletų metų į Maskolijos gilumą. Teip išpuolė jo byla 1. dėlei laišku rašytų apie porą metų atgal jo brolio kunigo, kurs tiesog rėžia, kad Aug. pristatytų „V.“ ir „Uk.“ po keleta ekz. (Kun. Janulaitis jau turbūt išvažiavęs į Maskolijos gilumą.) 2. Ant jo sako daug prikalbėjusi p. Jodinskutė, ką tupėjo 2 dieni Liepojuj'.

A. Janulaitis tebsėdi Gazenpote. Prizadėta jam buvo bylą užbaigt apie puse m. po naujų metų, ale padarė paskutinį (3 I 01) tyrinėjimą Vaineikio ir dabar jau žada bylą

užbaigt apie Liepos men. Pusprokuroras Freigangas, kurs veda bylą, buvo išdumęs į Peterburgą. Požėla dar tebsėdi. Doktorą Zolnierukyną iš Smolensko išvezė į Petropaulovską. Daugiau, regis, jau niekas nebėdi dėl lietuviškų dalykų. Jonas Ambrozaitis (nuo 14 XII 00) liuosas — Šiauliuose — rengiasi į Maskoliją. Sudžia Čepas Motiejus sėdi tėviškėj'; ar sugražino jam vietą ar ne — negaliu pasakyt, tai žinios nuo 17 I 01. 17 I 01 Vaineikienė su tėvu išdumė į Liepoją.

Persirėdę žandarai (regis net ir pats Vonsiackis) trunkėsi po Klaipėdą.

Gaizdiškis žandarų kapitonas norėjo daryt kratą pas kun. Mikolą Oginskį, bet Kauno gubernatorius nesutiko; kunigaikštis buvo išdumęs į užrubežį ant pusės metų, bet dabar jau sugryžo.

Anykščiai [Valščiaus „ponai“.] Už devinių viorštų nuo Anykščių rikso Paulauskio dvaras, kurio urėdu yra pastatytas nekuris Černiakas. Kas per žmogus minėtas urėdas ir kaip aplinkiniai žmonės arba ir patys dvaro darbininkai gali nuo jo nukentėti, matosi iš sekančio atsitikimo:

Prieš pačias Kalėdas Černiakas atrado iš vakaro pono miške pakirstą ir išveztą beržą; o ant rytojaus, važiuodams į Anykščius, pamatė pakelij' vieno ukininko kieme gulintį sviežiai nukirstą beržą. Nuvažiavęs į Anykščius Černiakas pasiėmė uriadninką ir sugrižo su juo pas minėtą ukininką, tvirtindams, kad beržas, gulintis ukininko kieme, esąs vogčiai pakirstas iš jo pono miško. Uriadninkas su Černiaku įpuolė į grįčią ukininko ir, radę tenai vaikiną, ukininko sunų, ištiesė jį ant kiemo ir pradėjo gyvuoliškai su bizunu ir kumščiais mušti; išmušė žmogui dantis, sudaužė ir sukruvino galvą, o kada tas pradėjo vaitoti ir rėkti, uriadninkas įgrudo jam į gerklę botkotį, kad nesigirdėtų balso. Paskui palikę su keiksmiais primuštą ir pusgyvį žmogų, uriadninkas su Černiaku sugrižo vėl į Anykščius.

Tėvas primušto vaikino skubinau nuvažiavo į artimą Skemonių miestelį ir atsivežė kunigą. Tas, pamatęs teip baisiai sužeistą žmogų, liepė ukininkui vežti sunų į Aukmergę pas pavieto gydytoją išimti liudyjimą. Ukininkas neilgai trukus teip ir padarė. Ant galo pasirodė, kad ir primušė žmogų suvisai nekaltai, nes ukininkas šitą beržą-gavo iš miško savo pažįstamo (kas liko darodyta), ir šis beržas prie kelmo Paulauskio beržo suvisai netiko. Buvo atvažiavęs ir pats ponas Paulauskis iš Vilniaus, kurs teikėsi maloningai savo urėdui pasakyti, kad jis su uriadninku nelabai gerai padaręs. Mat pono urėdo apsirikta, o jo my-

listai Paulauskiui reikėjo kelianti iš Vilniaus dėl kokio ten sumušto „muziko“.

Dabar ponui uriadnikui ir ponui Černiakui gali prisieiti bizna ir dėlto jie nori užgerinti sumušto vaikiną tėvą: uriadnikas, sako, siulojo jam 500 rublių. Jei teisybė, ukininkas teip atsakęs uriadnikui, kada tas parodė jam pinigus: „ar tu mislyji nuplauti pralietą kraują su tais pinigais, kuriuos išlupai per neteisybę nuo tokių pat vargdienių, kaip ir aš, — neimsiu aš jų nuo tavęs!“ Puikus atsakymas! Lai pamokina tiesdarystė tokius žmogžudžius.

Mūsų žmonės sako, kad Paulauskis esąs ponas labai turtingas ir turįs Vilniuj didį „činą“, teip kad užpilsęs su pinigais atsakančius „ponus“ ir „ponelius“ ir neduosęs tam atsitikimui išplaukti ant viršaus. O galdynė! jug ir teip gali atsitikti. Vieną labai mokyta kunigą girdėjau žmonėms pasakojant, kad su turto ir pinigais greičiaus galima ir šventu palikti ir dangų nusipirkti. Jau jeigu pas Dievą — anot to kunigo — turtingas greičiaus gali šventu palikti ir dangų užsi-pelnyti, tad jau ant šios vargingos žemelės jis dar lengviaus nustums vargdienį, pats palikdams prie gyvenimo stalo teisingu.

Bet jeigu ir daug yra tokių liudnų atsitikimų lietuvių gyvenime, tad jie visi paeina iš žmonių tamsumo ir nesupratimo. Anykštėnas kelia kepurę ir lenkia galvą netiktai sutikęs savo pažįstamus, bet ir prieš kiekvieną juodžiponį (baudžios liekana!), ar tai bus kunigas, ar bajoras, ar koks „čionvinkas“. Žinoma, ne visi teip daro, bet vis-gi apščiai yra užlaikanciu senovišką palikimą bausmės. Jis lygiai vadina ponu ir bučiuoja ranką ir uriadnikui ir valščiaus raštininkui ir staršini. Užtatai-gi šitie visi „ponai“, apturėdami nuo žmonių tokią guodonę, juos pačius laiko už kvailias ir baliias avelės ir be jokios mielaširdystės kerpa nuo jų apskurdusias vilnas. Užteks, priminus dabartinį Anykščių uriadniką, Litvinciką, apie kurį augščiaus kalbėjau. Jau jis senokai yra atkeltas į Anykščius ir išpirmo buvo tikras žmogžudis (kaip skaitytojas jau žino, ir dabar nebėra gerėsnis); gavęs kokią kliūtį prie žmogaus tuojaus pasisaukia jį prie savęs, lupa nuo jo pinigus, o prieštaraujant kapoja su bizunu; serėdomis, ant turgaus, visados išgirsi keikiant ir piktžodžiaujant, — arba nieko nesakęs pradeda su bizunu kapoti arklius, o net ir pačius žmones, brukdams visus namon. Ir neatsiranda tokio, kurs jam pasipriešintų, pasakytų, kad jis jokios tiesos kapoti su bizunais neturi. Už tai akyse žmonių jis palieka ponu ir lupa nuo jų „vziatkas“. Vienas ukininkas man pasakojo, kad iš jų sodžiaus,

kuriame yra 30 ukininkų, uriadnikas kasmet moka ištraukti nuo žmonių nemažias 15 rub., o tokių sodžių Anykščių valščiuje jug nevienas. Tai dabar tiktai žmonės pasakoja, kad uriadnikas nors muštis ir kapotis biski apstojo — sako, pats gavęs; pinigus nuo žmonių, žinoma, lupa po senovei. Ir toks žmogžudis ir plėšikas vis-gi įtinka žmonėms nors tuom, kad labai muša vagis — žinoma, mūsų žmonės, budami tamsiais ir neapšvietais, nors ir nešioja vardą Kristaus, vienok žmogaus kraujo trokšta pikčiaus už uriadniką: dar nei sykio kalboje neatsėjo girdėti nei nuo vieno ukininko, kad tai mušti žmogų, nors ir vagį, yra gyvuoliškas pasielgimas. Prasta meilė prie artymo! Ir toks gyvuolis — uriadnikas, imantis algos ne daugiau puskapio rublių, per vagystę ir plėšimą moka surinkti didelį turta, laiko geriausią arklį ir skaitosi ponu. Už mažmožius arba nekaltai primuša arba ir užmuša žmogų, o su didesniais arkliavagiais būtinai broliuonasi, ima nuo jų puikias dovanas ir daleidžia jiems be pavojaus vogti ukininkų arklius.

Valščiaus raštininkas dar didesnis ponas: jam reikale nepasirodysi, kaip uriadnikui, su rubliu, bet nešk penkrublinę, o svarbesniame reikale ir 50 rublių. Nuo valščiaus algos ima apie 600 rublių, o dar daugiau prisiplėšia, — ir turėdams dykai kvatierą gyvena geriaus, negu kitas pabaigęs aukštesnį mokslą. Staršina teip-gi nesnaudžia... vienu žodžiu, valščius — tai melžiamoji karvė, kurios pienu minta visi „ponai“ ir „poneliai“, dabodami ne ukininkų labą, bet savo storą kišenę. Žinoma, ir uriadnikas ir raštininkas ir kiti yra reikalingi valščiu — tiktai jie turi būti ne ponais jo, bet tarnais; turi ne skriausti žmones, bet rupintis pildyti jų reikalus, dėlto jiems ir alga yra mokama. Tik-tai mūsų ukininkai nesupranta to, arba kiti ir nenori suprasti: patys renka daugiausiai į staršinas tuos, kurie labiau juos girdo; vietoj to, kad priešintis tokiai valdžiai kaip įmanant, nekurię pyksta ir niekina, jeigu lietuviškuose laikraščiuose tą valdžią peikia, — toki niekintojai nesirupina gauti tą laikraštį, paskaityti ir apmislyti viską: jie tiktai sako tai, ką jiems pašnabžda į ausį tie visi „ponai“ ir „poneliai“, kuriems teip gera juos milžti.

Anykščiuose yra du daktaru, ir vienas, žydelis, gerai gydo ir neplėšia nuo žmonių, bet daugumas apsirgę neina išsykio pas daktarą, bet pirma klausias bobų, burtininkų ir sundaktarių visokių (jens iš tokių — žydas Maušioakas), ir kada jau liga įsigali, kad sundaktariai savo vaistais sugadina žmogaus kuną, — tada tiktai klausiasi jau tikro daktaro, ir jei atseina neišgyti, tad visą bėdą meta ant

gydytojo, patys budami kalti su savo burtininkais ir bobomis; ir nors šitie sūndaktariai pigiaus ima už savo vaistus, bet ant galo vis-gi brangesniai apseina.

Ir tai vis paeina iš tamsumo ir neapšvietimo žmonių. Bet ir nestebėtina! gerai jei da žmogus turi maldaknygę, — tai jo visas turtas. Dar pas nekuriuos pasimaiso kalendorius. O kitų knygelių nematy. Kokį septinetą metų atgal nekuri turėdavo da ir „Ukininką“, bet dabar paliko sunkiaus gauti. Tėvai daugiausiai tos nuomonės apie laikraščius, kad juose niekus rašo ant valdžios, kunigus „išnevožija“, kad geriaus tuos pinigus pragerti, negu knygeles ir laikraščius pirkinėti, kad Dievo garbei jiems užtekse vienų maldaknygių. Didžiausia nelaimė ta, kad ant laikraščių pinigų neduoda, dykai-gi duodant laikraščius, galima priskaityti apie porą dešimtų berniukų ir net merginų, kurie labai ukvačiai skaito. Žinoma, jaunimas pralenks savo tėvus, visos blogos pusės, ir neuzkentimas lietuviškų raštų, su laiku pranyks, bet vis-gi matant tokį neapšvietimą ir painančius iš to negeistinus atsitikimus, tokią netaisybę, burtus ir vargą žmonių, — darosi liudna ant širdies... *Jonas Anykštėnas.*

Joniškis, Šiaulių pav. [Tardymai.] Ant Jurgaičio Svirplių sodžiaus užsipuola Joniškio pristavas už lietuviškas knygeles; jis sako, kad tas knygeles atradus Jurgaičio ukininkė ant lentų pas jo klėtį ir atnešus pas jį (jau buvo apie tai rašyta.) 15. gruodžio Indriulaityčia, Jurgaičio ukininkė, nuėjo su liudytojais pas pristavą ir tiesiai paklausė: „Kada aš atnešiau pas tamstą knygas?“ Pristavas nusigando, bet greitai sumetė ir atsakė: „Aš apie tamstą nieko nesakiau; tas, kurs man atnešė tas knygas, jau senei Amerikoje.“ O nuo Jurgaičio nesulaukė šimtinės ir pranešė apie tas knygas į Šiaulius, žandarų pulkauninkui. 13. gruodžio pulkauninkas pašaukė Jurgaitį pas savę ir paklausė, ką jis veikė su toms knygoms? Jurgaitis stačiai atsakė: „Krata pas manę buvo be liudytojų; žandarai patys galėjo padėt ant lentų tas knygas... Reikėjo suimt tą, kas atnešė tas knygas, o ne prie manęs kabintis!...“ Nors visai pulkauninkas baugino jį, bet nieko nepelnė.

Labai butų gerai, kad Jurgaitis apskųstų pristavą už tokį pasielgimą prokuroriui.

— Kratos ir keiksmas mus klebono Šiaučiuo sujudino visą parapiją: vieni keikia tas lietuviškas knygeles ir laikraščius, skundžia, jei žino, kad kas skaito, kiti da labiau pradeda skaityt, gailisi savo parapijono daktaro Vaiveikio, juokiasi iš klebonėlio, kuris žada visai prakeikt daktarą ir jo seseris... V. D.

Vilnius. 28. d. Sausio š. m. atsibuvo Vilniuje pas p. Adolphiną Kruman priė Savie gatvės lietuviškas vakaras su kornu, kareiviška muzika ir šokiais. Svečių lietuvių visokių luomų ir lyčių susirinko apie 500 žmonių. Svečiai labai linksmi perleido laiką ir yra labai dėkingi baliiaus įrengtojams, ipačiai p. Adolphinai Kruman. *Svečiai Lietuviai.*

Paryžius. Lietuviška D-tė Želmuo 9. d. Vasario vienoj' iš salių *Palais Royal* kėlė balių su gyvais abrozais, koncertu ir šokiais. Svečių visokių tautų prisirinko netoli 200 žmonių. Balius padarė ant svečių gana gerą įspūdį ir apgarsino lietuvių vardą tarpe svetimauciu. *D.*

Londonas. Pradžioje šių metų Londono lietuviai galutinai atsiskyrė nuo lenkų bažnyčios. Pabaigoj' pereinų metų tapo paršauktas kunigas Šlamas, o 7. d. Sausio buvo užtvirtintas dvasiškos Londono valdžios kunigu „Lietuvių Parakvijos D-tės Šv. Petro Londone“.*)

Pabaigoj' per. metų susitvėrė Londone „*Kooperatyviška D-tė Lietuva*“, ketindama uždėt kokią prekystę. Dėlei to išleido akcijas ir prizadėjo, kad galima bus gaut pelno „nedaugiaus kaip 200 %“. Matyt, tikėtasi da daugiaus ne kaip 200 % pelno. Bet žmonės, matyt, netiki į tuos prizadėjimus ir akcijų neperka. Nesenei sutarta įtaisyti ne prekystę, tik kliubą. Šanarių turi draugystė apie 30.

„*Londono Šviesos D-tė*“ nukrypo nuo to kelio, kurį buvo pradžioj' apsirinkus ir pabaigoj' pereinų metų sutarė neplatint laikraščių. Mat nėsą iš to „bizniaus“. *N.*

Apie Lietuvos vėliavą.

Knygoje „*Материалы географіи Ковенской губерніи*“, изд. 1830. г. yra aprašyta apie daug senovės Lietuvos liekanų, tarp kurių randasi teip-gi trumpas aprašymas ir apie Lietuvos vėliavą.

Autorius anos knygos rašo, kad lietuviams bekariaujant su vokiečiais pagal Baltmarį, papuolė Lietuvos vėliava į vokiečių rankas, kuri ir šendien tebėstanti Revelio mieste, liutarų Olajės kirkoje. Esanti ji tokia: visa raudona, o viduryje juodbėris arklys, ant kurio sėdi apšarvotas kareivis su iškeltu rankoje kardu.

O Kaninsberge buvusį Keistučio karės vėliava, bet kaž-kur dingusi. Buvusi teip-gi raudona ir viduryje juodbėris arklys, tik ant arklio buvęs ne raitelis, tik apauksuotas gaidys.

Perskaitęs tą trumpą žinėlę aš stengiaus kuoveikiausiai nuvykt į Revelį, manydamas koku nors būdu pagaut į savo rankas tą vėliavą.

*) Plačiau žr. „*Vaij.*“ Nr. 3.

Dėlei pražuvimo jos negalėjo but didžios baimės, nės jeigu jau ji iškentėjo keliatą šimtų audros metų, nuo karių lietuvių su vokiečiais lig 1830 metų, tai, rodos, nesunku buvo užsilikti nuo 1830 lig 1900 m. Bet ne teip buvo: mano visa kelionė nuėjo per niek. Mat ta Olajos kirkė, kaip pasakojo man pastoris jos, 1851 m. 1. d. sausio m. sudėgė lig pamato, ir nieko nepasisekė nuo ugnies išgelbėti. Dabar prie šios naujosios kirkės jis tarnaujės jau 30 metų ir nieko apie minėtą vėliavą nežinās. Bet dėl nuraminimo mano širdies pavelyjo man su kirkės tarnu išjieskot visus kraštus kirkės; bet veltui ir įjieskotimas buvo. O tada stengias išvuostinėti vietinį muzėjų, ir nors daug visokių senovės daiktų mačiau, bet Lietuvos vėliavos neradau. Dėlto galima drāsiai sakyt, kad ugnelė sunaikino mums tą brangią tėvynės liekanėlę. *Lietuvanis.*

Senovės urvas Vilniuje.

„Kraj“ Nr. 2 šių metų rašo štai ką: pernai Grudžio mėnesyje Vilniuje murydami ant Katedrinės aikštės pamatą statomam ten Katerinos II. paminklui, atrado po žeme dviejų sieksnių gilumoje urvą. To urvo sienos murinės, pusės sieksnio storio ir padarytos iš tokios pat medegos, kaip Antkainio murai. Iš to galima sanprotauti, kad toji landynė buvo įtaisyta Gedimino laikuose, metuose maž-daug 1320. Kam įrengta toji landynė, sunku bus žinoti, kolei ji nebus gerai ištyrinėta. Ikiol išmatuotas tiktai urvo plotis ($1\frac{1}{2}$ uolakčio) ir augštis (3 uolakčiai), o apie ilgumą dar nieko negalima spręsti, nes iširti ilgumą apmaudžia visoki gramozdai. Užėjo teip-pat ženklus buvusių durų, kurios, matyti, skyrė nuo viena-kitos vidurines to urvo dalis; be to dar atrastos yra geležinės užleidžiamos durys. To urvo augštis lygus žmogaus ugiui, ir buvusiųjų durų ženklai rodo, kad ten buta tikros landynės žmonėms vaikščioti, o ne urvo vandeniui nuleisti, kaip tuli galvoja. Vietinis padavimas skelbia, buk senovėje tokia landynė jungusi Vilniaus miestą su Trakais; tas vienok neįtikima, nės nuo Vilniaus iki Trakų net 4 mylios. Ar šėip ar teip, toji pasaka ir ikiol tebėra, ir senuose muruose ant Bokšto prie Missijonierių gatvės net nurodo aiškiai užsilikusius ženklus užverstų akmenimis vartų, pro kuriuos kadaise buvęs buk inėjimas į urvą, vedusį Trakų link. Tokiu budu galima spėti, kad atrastasis urvas buvo šaka kokios nors platesnės sistemos senovės Vilniaus landynių. *A. B. P.*

Ar A. iš B. yra plagiatorius?

Ant 79. p. Nr. 6 „Varpo“ 1900 m. skai-tome: „P. A. iš B. paleido į svietą elemen-

torių, kaipo *originališką*, jam tapo pripažinta premija, nors tas elementorius yra ne A. iš B., tik Tolstojaus sustatytas. Visas budas sudėjimo elementoriaus paimtas nuo Tolstojaus. Toliaus eina sulyginimas kurių-ne-kurių A. iš B-ės pasakačių su tokiomis-pat pas-grapą L. N. Tolstoju dvidešimtoje laidoje jo „*Nowaja azbuka*“ ir didelis-didelis „nusi-stebėjimas ir nuliudimas“ (!) dėl atrasto paviedumo.

Eureka! — atrasta dar viena Amerikėlė: nors po penkerių metų, bet vis-gi pavyko „Varpo“ redakcijai susigriebti: 1. juog jo konkurse premiją laimėjo plagiatorius — pasisavintojas svetimų veikalų ir todė! 2. netei-singai. Teip tai skaudžiai tapo užgautas p. A. iš B., o per jį ir Konkursinis Komitetas, nepažinęs plagiato. Kadangi tai neteisybė, ryžiuos, kaipo komiteto sąnarys, išparodyti.

1. Pono A. iš B. „Elementorius“ priguli prie tų smulkiausiųjų pradžiamokslėlių, iš kurių išmesta vis tai, kas tik *mokinimui* nereikalinga, nes pradedantis skaityti vos tik teįstengia reikalinguosius žodžius sutvarkyti, todėl išmetami yra ir parašai autorių talpinamųjų straipsnelių. Paimkime kelioliką maskoliškų pradžiamokslų: mažne visuose at-rasime atkartojamus tuos pačius straipsnelius — pasakaites ir eileles — apšviestunams žinomųjų pedagogų ir autorių: Usinsko, Vodo-dovožo, Aksakovo, Tolstojaus, Puškino, o nē po viena nerasime jų parašo,* — ant knygelės viršaus bus bestovįs parašas visai mums nežinomo sutvarkytojo svetimos mede-gos, nors pats bus nē vieno straipsnelio ne-parašęs. Nuo plagiato kaltybės juos išliuo-suoja pedagogiškas atžvilgis; be to liوسي nuo to paties užmetimo yra ir tie, ką necituoja autorių, kurie prikergia nuomones ar mažus straipsnelius *ir be to* plačiai žinomųjų rašytojų.

Paviedžiai padarė ir p. A. iš B.: ir ped-agogiškas atžvilgis ir tai, juog grasas Tol-stojus ir jo dangiaus ne 20 laidų išturėjusi „azbuka“ yra per gerai žinomi, teisingą davė pamatą neminauoti be reikalo šaltinio, iš kurio pasinaudojo, ir jau ne jo kaltybė, bad atsi-rado tuli, ką per tat suklydo ir atrado... kitiems žinomą Amerikėlę.

2. Sulyg „nuliudusioju“, matyt, teisin-giaus butų buvę „Naujų Elementorių“ prami-nus ne „A. iš B.“, bet „Tolstojaus“ ir premiją pripažinus pastaramjam. Bet-gi į konkursą stoji A. iš B., ne Tolstojus; Tol-stojus parupino maskoliams vadovėlj, o kon-kursas reikalavo parupinimo — lietuviams; tai padarė p. A. iš B. Tiesa, jis pasiskolino

* Dabar, tiesa, reikalaujama tų parašų, tačiau ne prašalinimui plagiato, bet garsinimui žinomųjų rašytojų.

pedagogišką metodą, ale ją pritaikė prie tų reikalavimų, pirmąją dalį sustatė iš *savų* pavyzdžių; antrąją daliai kad ir skolinis medegą, tai vis-gi teip aną ištaisė, kad ne bykoks kritikas atspės svetimą dalį; priešingai, skaitant, kaip liudyja l. c. „kyla klausymas“, beg ne „iš mūsų žmonių burnos paimta“; beto, kaip tikras liudytojas, ne šimtą tų Elementorių per savo rankas perleidęs, galiu užtikrinti, juog „N. Elem.“ per penkerius metus mokė mus' vaikus skaityti spaudą ir raštą teip pasekmingai, kaip tik „saviškis“ išmokyti teįstengia, ir pas žmones pelnė šlovę tikrai „originališko“ lietuviško vadovėlio, — todėl karti neteisybė yra pasakius: „Naujas Elementorius“ yra ne A. iš B., bet Tolstojaus susstatytas.

3. Veltui užsilė ir nuliudo tuli ir dėl tos priežasties. Atšildžiant seną kepsnį, dabartiniai „Varpo“ redakcijai reikėjo atversti senuosius laikraščio lapus, kur buvo konkurso apskelbimai ir komiteto nusprendimai: ten būtų atradusi, juog „Varpās“ konkursą buvo apskelbęs ne parupinimui grynai *originališko* vadovėlio, t. y. ne išradimui kokios naujos metodos, bet patiekimui neatidėtinai reikalingo protingo, su apskrita pedagogika sutinkančio praktiško vadovėlio, kurs, kiek galima, lengviaus mokytų skaityti spaudą ir raštą. Apie konkursą parašymui grynai originališkų mokslo vadovėlių pas mus ir kalbos negali buti, kol mes neįgysime savo mokyklų, kol mokytojai — specialistai nepradės lietuviškai išguldiuoti koki dalyką. Todėl, imdami į rankas bykokį mokslo vadovėlį, jau žinome jį esant perdirtu iš kitų kalbų, kaip va: p. Nerio Fizika, Geometrija, p. Skackausko Aritmetika etc. Daug reiktų pagadinti kraują, jei kiekvienas, mus pradžiugdęs, vėl mus užviltų.

4. Vėlyvas prikišimas p. A. iš B. premijos primena mums dar kitą tokį pat į konkursą stojusių prikišimą, buk komitetas buvęs neteisingas, pripažindamas mažam menkam A. iš B. vadovėliui pirmystę prieš kitus, daug gudresnius. Nebeatmenu, ar tas dalykas komiteto nusprendime buvo palytėtas; jei ne, tai sakau, juog per savo ertybę ir gudrybę kiti vadovėliai neatsakė konkurso reikalavimams, kaipo nepraktiški, apart to, kad teipogi buvo neoriginališki. Tada prisireikė įieškoti žmogaus, kurs, gerai permanęs konkurso reikalavimą, priderančiai, kiek galima, ant greitosios atliktų darbą. Tapo išrinkta metoda, ir darbas antmestas p. A. iš B., nė maž nemislyjusiam stoti į konkursą, paveržti nuo kitų premiją (jos ir nepriėmė) ir pelnytis neturint tam tikro išauklėjimo, pėdagogiską šlovę.

5. P. A. iš B., kaip autorius: „Kas teisybė, tai ne melas“, kaipo sandarbininkas „Aušros“ ir „Varpo“, turėjo gana šlovės už sunaudojimą *savo* dvasios pajiegu, kad būtų užsinorėjęs dar didesnės, nors apganlingai igtos. Ir nors jo plunksna, kaip daugelio mūsų patriotų, duonos po svetimus kraštus beįieškančių, senei užrudijo, tačiau reikia turėti viltį, juog kuomet nors vėl atsiliieps su savo jau originališkais išmisiais ir puikniu stilium.

Tų paaiškinimų, rodos, social bus gana išrodymui, juog p. A. iš B. ne plagiatorius, o komitetas žinojo, kam premiją paskyrė.

Buvęs ir teb esąs A. iš B. vadovėlio šalininkas

Vaišgantas, b. komiteto sąnarys.

Nuo „Varpo“ Red. Straipsnis, kuris anot p. Vaišganto užgavęs garbę p. A. iš B. ir Konkursinio Komiteto, ne mus rašytas, bet mes talpindami jį nesitikėjome nė kiek užgautę keno nors garbę.

1. Autorius recenzijos konstantuoja faktą, kad apysakėlės „Nauj. Elem.“ ir visas budas jo sudėjimo tai ne mūsų žmonių ir ne p. A. iš B. išmisias, tik Tolstojaus, t. y. kad „Naujas Elem.“ nėra grynai originališku mūsų literatūros veikalui.

2. Nė sant nurodymo ant šaltinių „Nauj. Elem.“ turėjo išrodyt kaipo originališkias ir tik *kaipo originališkias* galėjo pasirodyt vertu premijos (pats p. Vaišgantas, Konk. Komiteto sąnarys, 4. punkte savo replikos nurodo, kad įieškota originališkumo).

3. Šaltiniai, iš kurių pasinaudojo p. A. iš B., būtų buvę ne „be reikalo“ paminėti, viena dėlto, kad tie šaltiniai *ne yra* „per gerai žinomi“ visuomenei, o antra dėlto, kad ne būtų išrodę, kad dalyke paskyrimo premijos užimam svarbią vietą originališkumas ir ant galo ne būtų galėjus pasirodyti teip užgaulinga anot p. Vaišganto recenzija.

4. Nepaminėjimas šaltinių yra ne visai praktišku užtylėjimu, bet dėlėi to da negali sakyti, kad p. A. iš B. būtų norėjęs tuos šaltinius užslėpti *tyčia*, arba kad neoriginališkias veikalėlis negali būtų vertu premijos.

Dar apie mūsų pravardes.

Ne maža kartų, pradėdant nuo „Aušros“, o baigiant paskutiniaisiais numeriais „Ukininko“, buvo rašyta apie priderantį vartojimą pravardžių, bet, regis, medega dar toli neužbaigta, ir tai svarbesnėje savo dalyj.

Šiandien nėra baimės, juog Juodsdukis virs į Čarniauką, Vabalas į Zukauką, Grigaitis į Gregošinską ir tt., nės visų pravardės dabar sutrauktos yra daugelyje

„leistrų“: bažnytinėse, urėdiškose ir šėip visokiose knygosė ir knygutėse, ir jų perkeisti negalima. Pagal įstatymus tik caras gali duot pavelyjimā permainyt pravarde, kad ir iš dalies. Iš kitos pusės, dėl tų pačių priežasčių, dabar jau negalima Carniaucką suverst į Juodį arba Juodsnuķį, Vasiliaucką į Vosylių ir tt. „Ką amžiai pagadino — sunku šiandien pataisyt.“ Bet mes galim reikalauti, idant musų pravardes, kad jau ir sulenkuotas, visų išartų teip, kaip mes patys jas istariame. Jeigu Lenkai šventai prisilaiko tos taisyklės, idant svetimtaucių pravardes rašyti pagal statrašą kiekvienos kalbos, tai ir mes turime tiesą reikalauti, kad jie, o ir maskoliai, jei ne rašytų (tai būtų per keblu, ypač urėdiškuose dalykuose), tai bent išartų musų pravardes teip, kaip jos musiškai skamba. Lenkai rašo, paveizdan, „Shakespeare“, nors istaria tą pravarde „Szekspir“, „Byron“ — „Bejron“, „La-Roche-Foucault“ — „Liarošfuko“, o ir savo tautiškaį kompozitorių Sopeną daungamas rašo „Chopin“ tik dėlto, kad jis paėjo nuo apsigyvenusio Lenkijoje francuzo. Tai tegul-gi lietuvius jie vadina Vasiliauckas o ne Vasilevski, Zukauckas o ne Zukovski, Ališaućkas o ne Olsevski ir tt. Zinoma, juogei patiems lietuviams reikia dručiai stot ant to, idant, kad ir lenkiškai arba gudžiškai atsakant, visada stačiai pasisakytų: Raćinskas, Čarniauckas, Blaževyćius ir tt. Kaip sviets svietu nieks ne yra matęs nė girdėjęs, kad žmogus duotų kraipyt savo pravarde pagal svetimą kurpalių, tik mes toki baltvarniai atsiradome, lyg ant juokų svietai. Ypač reikia stebėtis, juogei ir liuosoj Amerikoj nedasiekė da to supratimo. Vyrai! stipriai laikykimės, kiek galima, šito užmanymo!

Kėkštas.

Mums rodos daug parankiau būtų pasirupinti atsikratyti nuo išmislytų arba supolonizuotų pravardžių ir tik tuomet reikalauti, kad musų pravardės būtų istaromos lietuviškai. Kaip galima reikalauti, kad būtų istaromos lietuviškai ne lietuviškos arba, geriaus sakant, lenkiškos pravardės? Ak, pats autorius sako, kad lenkiškos pravardės turi būti istaromos lenkiškai! Ant galo kas per džiaugsmas gali būti, kad mus išmislytos, arba sukraipytos, pravardės turi būti vien tik istaromos lietuviškai, o ne bus vartojamos nė raštuose, nė knygosė! Ne mes turime taikytis prie leistrų, tik leistrai turi but sustatyti pagal mus norą. „Ką amžiai pagadino reik šendien pataisyti“

Red.

Dėlei zemstvų Lietuvoje.

Vidaus dalykų ministerija galutinai atsakė nuo užmanymo įvesti Lietuvoje ir Lenkijoje zemstvas. Tuli musų apšviestunai (ypač daktarai), baigę mokslus, apsigyveno Maskolijoje buk dėlto, kad priprastų prje tarnystos zemstvoje ir paskui, kada, esą, įves Lietuvoje zemstvą, greičiaus galėsią čia-pat gauti vietą. Tai-gi, kas dėl šitos priežasties išvažiavo ar dar ketina važiuoti Maskolijon, grįžkite greičiaus Lietuvon: čia rasite daugybę puikių vietų, kur galėsite nors ir be algos padoriai gyventi. Kokia daugybė sutelpa Lietuvoje visokių advokatų, daktarų, inženerių, ir vis tai svetimtaučiai. Musiškiams-gi, pačios Lietuvos sunams, čia per angšta, jie jieškosi sau platesnės erčios Turkestano tyruose arba Sibiro giriose. Ar tai ne ištvirkimas? P. A.

Piningai ant išleidimo raštų Dro. Kudirkos ir pastatymo paminklo.

	sk.	š.
10/XI 1900 Shotijos lietuviai žr.		
„Uk.“ Nr. 12 1900	=	860
27/XI 1900 nuo Petraičio 5 rub. =		1085
6/II 1901 nuo tulų tėvynės mylėtojų už pereitus 1900m. 100 rub. =		21600
18/II 1901 Shotijos „Šviesos D-tė“ 5 šil.	=	520
18II 1901 Amerikos lietuviai per rankas p. Mikolainio		15000
Nuo „Ziburėlio“ per rankas p. Lapino 50 rub.*)	=	10800
		iš viso Mk. 498,65

Rokaičiai 10/III 1901.

D. Saunius, „V.“ ir „U.“ Red. kasierius.

*) Buvo siusti dėl aa. Kudirkos rudenyje 1899 m. bet atėjo per vėlai ir tapo paskirti pastatymui paminklo, žr. „Varpa“ Nr. 5 1900 m. p. 60.

Adresai „V-po“ ir U-ko“ administracijos.

1. Redaktoriaus: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilšit.
2. Kasieriaus: Herrn D. Saunius, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.
3. Knygininkės: Fräulein M. Saunius, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turiny.

Darbas legališkas ir revoliucijinis. — Lassal'io dvasios priminimas. — Pasikalbėjimas — Krislai (Užbaiga.) — Kaip nutupia be skatiko Šiaurvakariniame Krašte gudų bajorai? — Peržvalga raštų. — Korepondencijos. Kauno gub. Anykščiai. Joniškis. Vilnius. Paryžius. Londonas. — Apie Lietuvos vėliavą. — Senovės urvas Vilniuje. — Dėlei zemstvų Lietuvoje. — Ar A. iš B. yra plagiatorius? — Dar apie musų pravardes. — Piningai ant išleidimo raštų D-ro Kudirkos ir pastatymo paminklo.